

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 242
אדר תש"פ

אלא מורה היתר כלשהו, ועכ"פ במצב שישמע ולא ימשיך לטייל שם, מצוה למונעו. וכן אם יש לו באמת היתר לחזור מחמת סכנה לתינוק, הרי רק מועיל למונעו מלהמשיך חילול שבת, והכל לפי הענין. עוד יש שדנו האם יש בזה היתר של שבות דשבות ע"י ישראל, ולא רק באמירה לגוי. וזה נושא מורכב, וע"י בספר ארחות שבת (ח"ב פכ"ג הערה קס"א) ואכמ"ל.

שיעור בעירובין ביום הבחירות

ביום הבחירות נערך שיעור מיוחד בעירובין, בבית הכנסת המרכזי בעיר חולון, בהשתתפות הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת אלחנן וראש כולל "בית דוד".

שיעור ביום הבחירות כביה"נ בחולון

בשיעור השתתפו עשרות אנשים מתושבי העיר שבאו ללמוד במסגרת בר בירב.

המשתתפים ציינו את התועלת הגדולה שקיבלו בשיעור זה. בשעה אחת רכשו קנין עצום בהבנת דיני הטלטול ובפרקטיקה שבעשיית העירובים בזמנינו.

והמליצו על כך למקומות נוספים, שיערכו שיעור זה, להקנות לציבור מושגים בסיסיים בהלכות המעשיות בזמנינו.

שיעור מהגר"י דזימיטרובסקי בחיבור השכונות בירושלים

במסגרת השיעורים לקבוצות האברכים ברחבי הארץ, ללימוד הלכות עירובין ותחומין הלכה למעשה, עסקנו השבוע בדיני התחומין שיש בהם השלכה הלכתית גם לדין עשיית הפורים. הנושא כולל הרבה מקומות שחיבור הערים לדיני התחומין גורם חיבור לענין פורים, שע"ז הערים הפרוזות והשכונות הרחוקות נחשבות סמוכות לערים המוקפות חומה. השבוע הגיע אלינו הגאון רבי ישראל דזימיטרובסקי שליט"א, מח"ס מחנה ישראל, שידיו רב לו בנושאים אלו, ועוסק בו במשך הרבה שנים, ומסר שיעור מענין במיוחד על חיבור בין השכונות בירושלים, בין שכונת רמות לעיר העתיקה, שכידוע בכל שנה מתחדשים דברים וסברות חדשות. ובפרט בשנה זו שעשו עוד עירוב חדש לחבר בין השכונות. בשיעור הביא הרב את הנושאים ההלכתיים הכרוכים בדבר, האם דין חיבור למקרא מגילה שווה לדיני התחומין, או שהדבר תלוי בשימושי העיר יחד. והאם עירוב מועיל לחבר לענין פורים,

שיעור מהגר"י דזימיטרובסקי בדין פורים ברמות

דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ודעת הקהילות יעקב, ואיזה תנאים הציב מרן הגרי"ש"א לעירוב לענין זה, שלא יהיו קרפיפות של שטחי קוצים, ושיהיה עומד מרובה לבטל דין רה"ר.

כמו כן ביאר בשיעורו את הנושא לחיבור בין השכונות גבעת שאול

לעיר, ע"י סמיכות בנין התלמוד תורה שיש סוד אל הבית שליד מוסד הרב קוק, האם המרחק הוא פחות מקמ"א אמה, והאם הת"ת מתחבר רק עם צירוף החצר שלו. ומה מחבר בין שכונת גבעת שאול לשכונת הר נוף, ומה הן השיטות בחיבור זה. עוד הוסיף לדון האם גדר ההפרדה למזרח ירושלים יכולה להיחשב חומת העיר. האם שכונות ערביות עוינות שלא נכנסים בהם, יכולים להחשיב את הישוב שאחריהם לעיר אחת עם ירושלים לענין פורים, או שמא השימושי גורמים שהם שתי ערים שונות, ורק לתחומין מועיל רצף של בתים גם משתי ערים שונות, משא"כ לענין פורים צריך מלבד הרצף גם שיהיה שימושי יחד. ועוד האריך לבאר בכמה נושאים הנוגעים לשכונות ירושלים.

פורים דמוקפין בבני ברק, השינוי מזמן החזו"א

לאחר מכן עסקנו גם בדיני ערים אחרות, לתחומין ולפורים. לדוגמא בעיר "בני ברק" נוהגים בבית מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

שימת לב שלא לעבור את גבול העירוב

בגליון הקודם הבאנו נושא חשוב מאוד, שרבים בציבור החרדי אינם מודעים להלכות טלטול המעשיים, וחושבים שהדינים האלו אינם נוגעים למעשה, כי הרי המועצה עושה עירוב, וא"כ אפשר לטלטל ללא גבול ולערינו יוצאים עם עגלות ושקית וחפצים, מחוץ לעיר, ומישוב לישוב. והאמת היא שבדאי שיש גבול, כל הענין של העירוב הוא לתת גבול. התורה אומרת בפרשת בשלח "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", ודרשו חז"ל אל יוציא. לדעת שחלק ממנוחת השבת, שלא יוציא חפצים מחוץ לשטח המוקף במחיצות כדיני "רשות היחיד".

בכל עיר יש מקומות הסמוכים לעיר, שאנשים רגילים ללכת בהם, והם מחוץ לגבול העירוב, ואם אדם לא יעורר את עצמו לשים לב לכך, להבחין עד היכן העירוב מגיע, והיכן הוא מסתיים, יכול בקלות להיכשל ח"ו בטלטול מחוץ לעירוב, באופן האסור לכל הדעות. התפקיד שלנו ללמוד את ההלכות המעשיות, לברר לפני שיוצאים, ובכך לדעת לשים לב לקיים כהלכה ולא להיכשל. [וכל זה מלבד הנושא שלא כל עירוב נמצא במצב כשר, ולא כל מה שכשר לפי שיטה מסוימת ראוי לנו לסמוך עליו].

העמדת שילוט אזהרה בגבול העירוב

יש לציין בנוגע לבקשת רבים שיעשו תמרורי אזהרה ושילוט לגבול העירוב. הנה יש מקומות שעשו שילוט, ובכל זאת לצערינו המציאות היא שגם במקומות שיש תמרורים אותם אנשים לא שמים לב, כפי שהיה גם בסיפור הה"ל. אי אפשר להעמיד מחסום בכל גבול עירוב, האנשים יסלקו אותו, והטיחה מרובה מידי, בפרט שצריך להעמידם רק סמוך לשבת, ואין מי שיכול לעשות זאת, ובפרט מדובר בעשרות מקומות שכל תקופה משתנה הגבול עקב הבניה.

לכן הפתרון הוא רק ע"י שהאדם ילמד את ההלכות הנוגעות אליו. לא ביקשו ממנו לחבר לחי ולא להתקין עמוד, אלא ללמוד איך נראה עירוב, מה הגבולות שלו, ולפ"ז לשמור את עצמו ובני משפחתו.

מגוון פתרונות ודיונים במי שיצא עם עגלה מהעירוב

המעשה שהובא בגליון הקודם, עורר סערה גדולה בין הלומדים, והיו כמה נידונים ושאלות האם יש פתרון אחר או שמא הפתרון שעשה היה מותר לאחר שנקלע למצב הזה עם תינוק קטן. ואנו שמחים שהנושא היה לדיון, כי ע"ז לומדים ומקיימים.

לגופו של ענין לא באנו במקרה זה להכריע את ההלכה, אלא שידעו עד כמה הדבר אינו פשוט, וכמה סברות שאנשים ממציינים כשנמצאים בשעת הדחק, לפעמים אינם נכונים לאותו מקרה, או נכונים רק לגבי דבר מסוים, כגון להכניס רק את הילד ולא את התיק שעל העגלה, וכן להשאיר שם את הבקבוק, גם אם הוא יפסד. ועוד כדומה לזה.

היו שטענו שהיה יכול להרים את העגלה ולהניחה על גבי "מקום פטור", ואח"כ להורידה, שאז הוי מעביר ממקום פטור. אמנם גם זה נקרא מחליף ברשויות דרבנן, שנחלקו בו הפוסקים, [ברמ"א סו"ס שמה"ה הביא מחלוקת בזה, ובמשנ"ב שם כתב שהרמ"א לקמן סתם כדעת האוסרים]. אבל בשעת הדחק יסמוך על המתירים. והנה להרים ולהניח בתוך העירוב על עמוד צר, זה אינו מקום פטור, כי בתוך העירוב הוי רשות היחיד, וגם העמוד נחשב אויר רה"י שעולה עד לרקיע. וכמ"ש בגמ' ובמשנ"ב שאפילו נעץ קנה ברה"י וזרק ונח על גביו היה הנחה וחיוב. אלא הפתרון הוא שירים על מקום פטור שמוחוץ לעירוב, וממנו יכניס אל תוך העירוב. שיעוצא שהעביר מכרמלית אל מקום פטור, וממקום פטור לרה"י. הבעיה היא למצוא מקום פטור, ושיהיה אפשר להניח עליו את העגלה עם התינוק, בפרט לשיטות שאין מקום פטור בכרמלית אלא רק מעל י' טפחים.

היו שטענו שהיה צריך שלא לעצור ולהיכנס חזרה אל העירוב. אולם זה רק באופן שמיציאתו מהעירוב עדיין לא עצר כלל, משא"כ בטיון שהולך בנחת ועוצר קימעה, הרי כבר עצר ואסור לו להיכנס. היו שטענו שצריך לא להודיע לו כי לא יעמוד בזה להישאר שם. אך גם זה תלוי לפי הענין, שאם יחפש למצוא דרך המתרת, הרי ודאי שצריך לומר לו, ורק באופן שיכשל בידיעה אמרין מוטב שיהו שגוגין ואל יהו מזידין. ובדרך כלל לא יהיה מזיד,

לכן יש לחשב לשכונה תחום בפני עצמו. במסגרת השיעורים עסקנו בדין ריבוע העיר של השכונה, האם מחשבים לריבוע עולם או לפי צורת השכונה, עד היכן מגיע גבול התחום לשיטות השונות, והאם ניתן להאריך את התחום ע"י ריבוע.

ובכל אופן לגבי ההליכה ללוד, רק חלק מהעיר בתוך התחום, וכדי ללכת לרוב העיר יש צורך לעשות עירוב תחומין. לעומת זאת לגבי הליכה לכיוון המושב, רוב המושב בתוך התחום, וחלק ממנו רק לפי שיעור חזו"א. ומי שהולך למושב, צריך לשים לב שאינו עובר את גבול התחום המותר.

ישוּב שתיקנו את העירוב והשאיירו אותו ללא עירוב

במסגרת בדיקת העירובים בישובים, הגענו בימים אלו לישוב שנעשו בו תיקונים רבים בשנה האחרונה, בעלות של כמה עשרות אלפי שקלים, ועם כל זאת לצערינו העירוב עדיין לא הגיע למצב

חוט העירוב על גגו של מוסד חינוכי באזור

כשר כולל. מפני שהתיקון נמסר לקבלן בעבודות עפר, ללא פיקוח של מומחה לעירובין, ולכן למרות ששתלו מספר רב של עמודים, אבל את הבעיות המעכבות לא תיקנו. פנינו אל הרב וביקשנו להביא את הדברים לידיעתו, והרב הגיע וקיבל את הדברים, ובעז"ה הרב ידאג שהדברים יתוקנו כהלכה.

באחד מהמקומות הגענו אל לול עזוב, ורואים שחוט העירוב קשור אל ברזל שנמצא מוצמד אל הלול, ואינו מתחיל מהקרקע, אל מגובה של מטר. במצב כזה אין לעמוד דין עמוד של צורת הפתח, אלא הוא סתם צינור ברזל. כי התנאי הראשון לעמוד, שיתחיל מגובה הקרקע, או בתוך ג' טפחים הסמוכים לקרקע, עד גובה י' טפחים. וכאן כולו נמצא מעל י' טפחים. הרב הורה מיד לבדוק של העירוב, שצריך להעמיד עמוד חדש שיתחיל מהקרקע.

קשירת חוט העירוב לגדר

מקום נוסף שהיה תושב שהקיף את החצר שלו בגדר, ונוצר מתחת חוט העירוב, מקום מוקף בפני עצמו, דהיינו רשות היחיד אחרת תחת החוט. בדבר זה מקפידים גם בעירובי הישובים, שזה פוסל את צורת הפתח. הבדק של מוקד העירוב, התבונן וראה שהחוט יורד מהעמוד של העירוב עד הגדר. הוא שאל את האחראי מה התכוון בתיקון הזה, והאחראי אמר שמישהו הסביר לו שאם יקשור את החוט לגדר זה סוגר מהעמוד עד הגדר.

חוט מעמוד העירוב לגדר האיסורית

הבדק עצר הרגע והסביר לאחראי מהו החוט. הענין הוא ליצור פתח על ידי שני עמודים ומשקוף מעליהם. ובאופן שהחוט קשור לגדר, ואין עמוד תחתיו, אין לזה דין צורת הפתח, ואינו כשר. אלא הפתרון הוא לעשות עמוד ליד הגדר, ואז לקשור את החוט מעל גבי העמוד.

מדברים אלו אנו לומדים שגם כאשר יש רב ויש בודק, לפעמים אין מספיק קשר ביניהם, והאחראי עושה לפי מה ששמע, והרב אינו יוצא לשטח כי סומך על דברי הבודק, או שאינו מתמצא בהלכות עירובין, ונוצר לפעמים מצב שהבודק מתמסר והעירוב איננו. לעומת זאת יש מקומות שיש אחראי שבקי בהלכות ועושה כהלכה בהתמסרות גדולה. קשה לדעת מה המצב בכל מקום. וכמוכן שכמו בכל נושא הכשרות, לא ניתן לסמוך אלא ע"י שמבררים אצל מי שמוסמך לכך.

לקרוא מגילה גם ביום ט"ו אדר, ע"פ מה שנהג החזו"א בסוף ימיו לחשוש שבני ברק סמוכה ליפו העתיקה, אע"פ שיש באמצע את הערים רמת גן, גבעתיים, ותל אביב. בכל זאת כיון שלענין התחומין הבתים רצופים בסמיכות תוך ע' או קמ"א אמה], נחשבות כעיר אחת, וא"כ בני ברק מגיעה עד סמוך לחומת העיר יפו העתיקה.

אמנם יפו עצמה אינה ודאי, ע"י בלוח ארץ ישראל שהביא שהיה מנהג בזמנו לקרוא מספק בב' הימים בכל הערים הידועות המוזכרות בבניא שהיו בארץ ישראל בזמן יהושע, כמו חברון שכם יפו (המוזכרת בפרק י"ט פסוק מ"ו) עכו ועוד. ואפילו בצפת וחיפה שלא הוזכרו בבניא. וע"י בחוברת "הימים האלה נזכרים" שהאריך במקורות המנהג. אמנם בשנים המאוחרות יותר נחלש המנהג. (ובזמנינו במקומות שיש קיבוץ אברכים, מחדשים את המנהג).

מאחר ויפו מהערים המסופקות, יש לכאורה דין ספק גם על כל הסמוך והנראה לכך. אמנם נחלקו בזה המשנ"ב והחזו"א. הביאור הלכה (סי' תרפ"ח סי' ד"ה או) כתב שהסמוך לערים המסופקות אינו צריך לקרוא בט"ו, אלא רק ב"ד. והחזו"א (סי' קנ"ג סק"ג) תמה דהא דין סמוך נלמד מפסוק, ואותו הספק שיש בכרך יש גם על הסמוך לו, ולכן פסק ששוין הן ויקראו בב' הימים.

אלא שהגאון רבי שריה דבליצקי זצ"ל עורר לפני כעשרים שנה, שהמצב השתנה מכפי שהיה בזמן החזו"א, עקב הרחבת כביש נתיבי איילון והריסת בתים, נוצר רווח של יותר מקמ"א אמה לכל אורך הערים, וא"כ כיום אין רצף של בתים מבני ברק עד יפו, אלא רק עד כביש נתיבי איילון, שמשם ועד העיר יפו העתיקה יש יותר משיעור מיל. ולכן לדבריו אין היום את הענין לעשות פורים בבני ברק ביום ט"ו. ויש לדון האם חיבור ע"י קשת בין בני ברק לתל אביב, יועיל לחבר לענין פורים ואכמ"ל. ועיין עוד מה שכתבנו באריכות בגליון תיקוני עירובין מס' 6.

הנידון בענין פורים בשכונת אחיסמך בעיר לוד

אחת מהערים העומדות השנה על הפרק, היא העיר לוד, ושכונת אחיסמך, השכונה חרדית החדשה שהתאכלסה בחודשים אלו, וכעת רבני המקום נכנסו לעובי הקורה לקבוע את ההלכה שתונהג בעז"ה לאורך שנים, בדין עשיית הפורים ביום י"ד או בט"ו. בדברים דלהלן נבאר מעט את הנושא ההלכתי שעליו דנים, וכמוכן שאינו באים להכריע או לצדד כשיטה כלשהי.

העיר לוד היא אחת מהערים המוזכרות מפורש היו מוקפות חומה, כמ"ש בגמ' (מגילה דף ג'): אמר רבי יהושע בן לוי לוד ואונו וגיא החרשים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון. אלא שעדיין יש להסתפק כיון שהעיר נחרבה ונבנתה כמה פעמים במשך הדורות, האם העיר של היום בנויה באותו מקום שבו היתה לוד בימות יהושע. וע"ז הביאו שבספר כפתור ופרח (פרק י"א) משמע שנקט שהמיקום לא השתנה. לאחר מכן נחרבה, ובשנת תש"ח שהתחדשה ההתישבות שאלו את הגאון רבי שמואל סלנט רבה של ירושלים,

הישוב מדידת התחום ודיני פורים

והורה להם שהעיר מוגדרת כספק שעושים ב"ד בברכה, וט"ו מספק, ועיין בשו"ת ציץ הקודש (תשובה נ"ג) שהביא דבריו ומש"כ ע"ז. והגר"ן אורטנר זצ"ל גאב" העיר לוד, בירר שיש הוכחות שהעיר לוד לא זזה ממקומה, עיין מש"כ בשו"ת יד נתן (ח"ב סי' ל'), ושלא למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל האם לקרוא רק בט"ו בברכה, והשיב לו שעדיין יש ספק, ולכן יקראו ב"ד בברכה ובט"ו כספק. בזמנינו הלכו ובדקו עוד ממצאים ארכיאולוגיים, שיש לדון כמה להסתמך עליהם ואכמ"ל, ועכ"פ יוצא שבלוד יש לעשות ב"ד ובט"ו, למרות שיתכן שקרוב לודאי שהעיקר הוא ט"ו.

לפ"ז הנפק"מ לגבי שכונת אחיסמך, שכעת אין חיבור ברצף בתים עד לוד, [וגם חיבור לא חיבור של קשת], ולכן יש שני נושאים הלכתיים, א. האם השכונה סמוכה ללוד העתיקה, וזה כולל שצריך להגדיר היכן באמת היתה העיר העתיקה, [יש העיר העתיקה הערבית, ויש מקום אחר שנחשב לוד הכנענית], ולפי מה שמוחזק לעיר העתיקה, יוצא שהמרחק יותר ממיל, ואולי על גבול שיעור חזו"א. אלא אם נאמר שלוד בימות יהושע היתה יותר קרובה לאחיסמך. ב. בדין של עיר או שכונה הסמוכה לעיר המסופקת, לדעת המשנ"ב כדעת הברכ"י אין הסמוך חושש לספק, ולדעת החזו"א גם הסמוך צריך לחשוש לספק. במקרה זה כתב הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א, שכיון שלוד היא קרוב לודאי, י"ל שגם למשנ"ב יצטרכו לחשוש ולקרוא גם בט"ו. ועוד יש שדנו בצדדים שונים, וכתבנו את עיקרי הדברים, לתועלת הקוראים והלומדים, השמחים לעסוק בסוגית הפורים.

לימוד הישוב ומדידת התחום לשכונת אחיסמך

במקביל לכך יש לבאר את נושא התחום של השכונה החדשה, מכיון שאין חיבור ברצף בתים לעיר לוד, ולא למושב אחיסמך הסמוך לשכונה,